

(ст. I-16). Аналіз останньої сфери діяльності надає підстав окремим експертам визнати за нею її особливий правовий режим і розглядати її як таку, що знаходиться за межами стандартних видів компетенції¹. Разом з тим проведення СЗПБ та СПБО має бути віднесено все ж таки до спільної компетенції, оскільки в її реалізації від імені Союзу беруть участь Європейська рада і Рада².

Компетенція Союзу стосовно здійснення координаційної та такої, що підтримує та доповнює діяльність держав-членів (ст. I-12, п. 5 та ст. I-17), охоплює охорону здоров'я, промисловість, культуру, туризм, освіту, молодь, спорт, цивільну оборону та адміністративне співробітництво. Оскільки саме ці сфери суспільного життя більш, ніж інші, пов'язані з особливостями менталітету народу тієї чи іншої держави-члена, традиційним укладом його життя, то втручання Союзу в ці сфери має бути мінімальним, зводяться переважно до фінансової підтримки або іншої допомоги та координаційної діяльності. Саме тому Конституція категорично забороняє Союзу здійснювати гармонізацію законодавчих та регламентуючих положень держав-членів у вказаних сферах.

Аналіз положень Конституції дає підстави стверджувати, що на даному етапі інтеграції компетенція Європейського Союзу поширюється фактично на всі без винятку сфери суспільного розвитку³. Відповідно в Союзі є всі необхідні правові підстави для того, щоб у співробітництві з державами брати участь у реалізації всього комплексу як внутрішніх, так і зовнішніх функцій держави. Проблемою залишається лише визначення ступеня участі Союзу в реалізації тієї чи іншої функції держави. Її вирішення саме і має забезпечити Конституція Європейського Союзу, яка, передбачаючи різні види компетенції Союзу, а також принципи, на яких повинно будуватися співробітництво Союзу і його членів, регламентує способи і обсяги його втручання в діяльність держав стосовно реалізації їх функцій.

¹ Див.: Конституція Європейського Союзу: Договір, устанавлюючий Конституцію для Європи (с коментарієм). – С. 74.

² Яковлюк І. В. Спільна зовнішня політика і політика безпеки Європейського Союзу: історія питання. – С. 83.

³ Хоча Конституція (ст. I-14, п. 4) і використовує поняття «власна компетенція держав-членів», але не конкретизує її зміст і обсяги. Фактично сьогодні не можливо вказати ту сферу суспільного життя, регулювання якої залишається прерогативою виключно національних урядів.

ТЕЗИ НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ

І. М. Сорокун, науковий співробітник сектору митного законодавства Інституту державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України

Основи митної справи України за Конституцією Пилипа Орлика 1710 року

Україна завжди мала розвинуті міжнародні зв'язки, вела активну міжнародну торгівлю з іншими країнами, а тому не дивно, що проблема правового регулювання імпорту та експорту товарів була і залишається на сьогодні актуальною.

Складовою зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України, як відомо, виступає митна справа, яка є частиною митної політики держави, спрямованої на забезпечення її економічних інтересів і безпеки.

Чітку систему митної справи мала козацька-гетьманська Україна. Фінансово-банківська і митна служба України, що з часів Богдана Хмельницького іменувалася Державним скарбом, збирала прикордонне мито — евеку (вивізне) і інфуку (ввізне). Стягнене мито спрямовувалось на матеріальне забезпечення Війська Запорозького, а також — у період воєнних походів — на утримання козацьких господарств, дружин та дітей.

У Конституції Пилипа Орлика, датованій 1710 р., також вказується на систему митної служби — Державного скарбу. Її склали генеральний підскарбій — підручний гетьмана, з відома якого він контролював надходження і розподіл всіх воєнних по-

датків, доходів і виплат, та по два підскарбії у кожному полку, котрі повинні були наглядати за полковими та цивільними прибутками і податками, щорічно звітувати про свою діяльність перед генеральним підскарбієм. У Конституції також зазначалось, що ні гетьман, ні полкові старшини не мають жодного права на надходження до військової скарбниці і не повинні зазіхати на неї. Вони мусять задовольнятися тільки «доходами і пільгами своїх посад».

Наголошувалось на необхідності забезпечення регулювання митної справи. У частині 2 ст. XVI Конституції вказується, що лише гетьман своїми універсалами повинен визначати перелік певних видів товарів, які можуть ввозитися в Україну чи вивозитися, та точні розміри мита, що стягується до військової скарбниці: «... орендарі і їхні підлегли нехай стягають мито до військової скарбниці з ввозу і вивозу лише певних товарів і лише в точно визначеному універсалами розмірі, не вимагаючи від купців нічого зайвого і не чинячи ані найменшого здривства...». Лише універсалами гетьмана мав закріплюватись перелік тих осіб, які зобов'язані сплачувати мито: «...і ярмаркові комісари нехай стягають мито лише з тих осіб, які зобов'язані його сплачувати...».

Уже тоді передбачалися заходи проти здривства та хабарництва. Конституція Пилипа Орлика закріплює, що «гетьман має недремно пильнувати і докладати особливого старання, щоб простим козакам не чинилось надмірних утисків, спустошливих поборів і здривств...». З метою підтримання відкритої торгівлі без різних утисків з боку орендарів чи ярмаркових комісарів скасовувалося ярмаркове мито, розмір якого не був зазначений у жодному документі, а вільно встановлювався особами, яким надавалося право стягнення мита, що призводило до непомірного хабарництва.

У Конституції Пилипа Орлика закладено лише підґрунтя для розвитку митної справи в Україні. Подальше обґрунтування порядку переміщення товарів через митний кордон, обкладання митом, порядку оформлення товарів мало визначатися універсалами гетьмана.

Визначення поняття митної справи з часів Конституції Пилипа Орлика пройшло довготривалий процес розвитку. Подальше

законодавче закріплення воно знаходило у відповідних правових приписах гетьманської влади, потім законодавчих актах Російської імперії, до складу якої входила і Україна. Нині законодавче визначення терміна «митна справа» подане у чинному митному законодавстві України.

Так, згідно зі ст. 3 Митного кодексу України, прийнятого 11 липня 2002 року, митна справа — це «порядок переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів, митне регулювання, пов'язане з встановленням та справлянням податків і зборів, процедури митного контролю та оформлення, боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил, спрямовані на реалізацію митної політики України».

У чинному Митному кодексі України, як і в Конституції Пилипа Орлика, митна справа визнається однією із важливих функцій зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності держави, її органів. Звертає на себе увагу й те, що як у Конституції Пилипа Орлика, так і в чинному Митному кодексі України є приписи, що в цілому співпадають. Зокрема це стосується призначення митної справи — захист економічних інтересів, спрямування отриманих коштів — для поновлення бюджету (нині Державного бюджету України), створення спеціальної системи органів (посадових осіб), які займаються митною справою, захист прав людини при здійсненні імпортно-експортних операцій, встановлення видів товарів, які не можуть бути предметом таких операцій, митних тарифів та умов нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі, відповідальності за порушення митних правил та ін.

Така наступність здається закономірною, оскільки митна справа є частиною митної політики держави, являє собою систему принципів та напрямів її діяльності у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі.